

بررسی پیامدهای سیاسی کرونا در گفت و گو با تقی آزاد ارمکی، جامعه شناس:

زندگی بر سیاست چیره می‌شود

کرونا زمینه ساز تغییرات اجتماعی سریع تر و تغییرات سیاسی کندتر خواهد شد

مرتضی گل پور خبرنگار

کرونا نقطه عطف تحولات اجتماعی و سیاسی در ایران است یا به تعبیر «عجم اوغلو و رابینسون» برهه ای که سرنوشت ملت ها را می‌سازد. سرنوشت ما در پساکرونا چیست؟ تقی آزاد ارمکی استاد جامعه شناسی دانشگاه تهران معتقد است این تغییر برای جامعه ایرانی، مستلزم نوعی جابه جایی است؛ بر صدر نشستن مسأله زندگی و اینکه سیاست در ذیل آن تعریف شود. به باور او، تا پیش از این حوزه سیاسی با تأکید مکرر بر امور ایدئولوژیک به نوعی با مردم فاصله گرفته بود، اما با کرونا، مسائل واقعی را بار دیگر به متن تحولات ایران آورد. گفت و گو با او را بخوانید.

■ به نظر می‌رسد کرونا در حوزه‌های گفتمانی تأثیرات به همراه داشته، برخی گفتمان‌ها را به حاشیه برده و برخی دیگر را به متن آورده است. دیدگاه شما چیست؟

در نگاه کلان به تحولات اجتماعی در ایران می‌بینیم که اساسا مدیریت سیاسی کارکرد خود را از دست داده یا حداقل این کارکرد کم شده است. پیشتر نیز کم قدرت یا بی‌قدرت شدن حوزه سیاسی را پیش بینی کرده بودم. قبل از حوادثی مثل سیل و اخیراً کرونا و به طور کلی مسائلی از این دست، حوزه سیاسی قبل از اینکه بخواهد با کلیت نظام اجتماعی سخن بگوید، با نیروهای خودش صحبت کرده و سعی می‌کرد انسجام درونی نیروی خود را حفظ کند تا اینکه بخواهد کلیت نظام اجتماعی را حفظ کند. معتقدم پیش از شیوع کرونا ما با پیدایش ساحتی رو به رو بودیم که طی آن شهروندان ایرانی به زیستی اجتماعی رسیده بودند که طی آن، مسئولیت‌های مدیریت و تأمین نیازهای این زیست را خود به عهده گرفته بودند؛ مانند خانواده، مدرسه، سفر، اوقات فراغت و سرمایه‌گذاری. به این معنی که شهروندان ایرانی خودشان براساس منطق سود و زیان، منفعت فردی، فهم بین المللی یا حتی آرزوها و آرمان‌های خود برای این حوزه‌ها تصمیم می‌گرفتند و مدیریت می‌کردند. در این شرایط، کرونا باعث شد که نیروی باقی مانده در ساحت رسمی‌سیاست که تنها برای خود و با نیروهای خود سخن می‌گفت، مورد سؤال قرار گیرد و در حقیقت کارکرد آن بیش‌تر زیر علامت سؤال برود.

■ گفتید که در کشور ما ساحت گفتمانی یا رسمی‌سیاست تنها به خود توجه کرده است. نخواست به حوزه‌های دیگر توجه کند یا نمی‌توانست؟

هم نمی‌خواست و هم نمی‌توانست. نمی‌توانست به این دلیل که مسأله جامعه «زندگی» است و نمی‌خواستت بار دیگر به کنش ایدئولوژیک باز گردد تا در پرتو این گفتمان، نیازها و عمل شبیه

اصولگرایان هستیم و آنان هستند که باید به حاملان و عاملان توسعه تبدیل شوند. آیا کرونا زمینه ساز این تحول گفتمانی خواهد بود؟

دراین که گفتمان چه عاملیتی در تغییرات اجتماعی و سیاسی خواهد داشت، معتقدم کرونا زمینه ساز تغییرات اجتماعی سریع‌تر و تغییرات سیاسی کندتر خواهد شد. بنابراین بعد از کرونا تغییرات سیاسی سریع اتفاق نخواهد افتاد. در گذشته تاریخی ما به سرعت و شدت از تحولات نظام بین الملل تأثیری پذیرفتیم و نظام سیاسی دچار تغییر می‌شد که این امر ناشی از ضعف کارکمیت در ایران بود. اما امروز نظام سیاسی در ایران دارای قدرت و یکپارچگی است تا جایی که با امریکا وارد چالش شده است. از این رو اتفاقاً امروز مناسبات جهانی به باقی ماندن دولت در ایران کمک کرده است. اینکه پمپئو یا ترامپ با مردم ودولت ایران سخن می‌گویند، یعنی دولت در ایران هست و باقی می‌ماند. وقتی دولت یا به تعبیری شاکله نظام سیاسی در ایران باقی ماند، دیگر بعد از کرونا شاهد تغییرات سیاسی شدید نخواهیم بود و اینطور نخواهد بود که با تولد یک نظام سیاسی تازه یا دولتی با شکل و شمایل جدید رو به رو باشیم. اما در کنار همه اینها، کاری که کرونا انجام داد این بود که مسأله ای به نام زندگی مردم را روی میز قرار داد. این مسأله تا دیروز پنهان بود و مردم با زحمت و هزینه خودشان آن را مدیریت می‌کردند، اما امروز به دستور کار همه کسانی که حکومت می‌کنند یا می‌خواهند حکومت کنند تبدیل شده است. اینجا است که ما شاهد تغییر هستیم؛ یعنی کرونا زندگی را مهم کرده است و اهمیت یافتن زندگی است که تغییر در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی

■ سال بیست و ششم ■ شماره ۱۶ ۷۳۱۶

■ سه‌شنبه ■ ۱۹ فروردین ۱۳۹۹

دیده بان حقوق بشر

خواستار کاهش تحریم‌ها علیه ایران شد

«**خبر اول اینکه**، سازمان بین المللی دیده‌بان حقوق بشر از امریکا خواست تا باتوجه به شیوع کرونا و موانع ایران برای تأمین اقلام مورد نیاز خود برای مقابله با این بیماری، تحریم‌ها علیه تهران را کاهش دهد و دسترسی به تجهیزات ضروری دراین زمینه را تضمین کند.به گزارش ایسنا، در گزارش

این سازمان به بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی امریکا علیه ایران و توانایی برای مقابله با پیامدهای گسترش ویروس کرونا پرداخته و تأکید شده که این تحریم‌ها تأثیرات منفی براین روند داشته است.دیده بان حقوق بشراز امریکا خواست تا فوری دست به اقدامی مؤثر برای کاهش تحریم‌های ایران بزند و امکان صادرات اقلام مورد نیاز ایران برای مقابله با بیماری کرونا را فراهم و تضمین کند که تهران در شرایط شیوع ویروس کرونا به کالاهای بشردوستانه دسترسی دارد.» گننت روث» مدیر اجرایی دیده بان حقوق بشر اظهار داشت: اینکه دولت ترامپ سبب می‌شود رنج مردم ایران به دلیل دسترسی نداشتن به تجهیزات پزشکی ضروری که فوراً به آنها احتیاج دارند، تشدید شود کاملاً اشتباه و سنگدلانه است.این سازمان بین المللی در ادامه گزارش خود آورده است: اگرچه امریکا می‌گوید که صادرات کالاهای بشردوستانه به ایران را از تحریم‌ها مستثنی کرده است اما تحقیقات دیده بان حقوق بشر در اکتبر ۲۰۱۹ نشان می‌دهد که شرکت‌های امریکایی و اروپایی و بانک‌ها درعمل مایل به تجارت با ایران نیستند چرا که نمی‌خواهند خطر صادرات اقلام بشردوستانه به ایران را به دلیل وجود تحریم‌ها بپذیرند.

پرونده سقوط هواپیمای اوکراینی بازداشتی دارد

«**دست آخر اینکه**، سایت سازمان قضایی نیروهای مسلح ادعای حسن نوروزی سخنگوی کمیسیون حقوقی مجلس درباره هواپیمای اوکراینی را رد کرد. به گزارش «ایران» نوروزی در مصاحبه‌ای گفته بود: «این هواپیمای یک هفته قبل از آن در اسرائیل بوده و به نظر می‌رسد که دستکاری شده بوده است. برای این هواپیما اهداف خاصی دربارن تعیین شده بود و به نظر من، نیروهای نظامی در این زمینه وظیفه خود را به خوبی انجام داده‌اند. بنابراین دراین زمینه مواخذه و بازداشتی وجود نخواهد داشت.» دیروز اما سایت سازمان قضایی نیروهای مسلح به نقل از یک منبع آگاه با تکذیب ادعای نماینده مجلس نوشت: بعد از اعلام جزئیات حادثه شلیک به هواپیمای اوکراینی همانطور که پیش از این هم اعلام شده چند نفر بازداشت شده‌اند و برای این افراد پرونده قضایی تشکیل شده است.از همان ابتدای اعلام این حادثه قوه قضائیه وارد عمل شده و در حال بررسی پرونده است. اکنون نیز پرونده این افراد در حال طی کردن روال اداری خود است و تحقیقات دراین باره همچنان ادامه دارد. جت الاسلام بهرامی رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح هم خبر داد که علیه حسن نوروزی، در مراجع قضایی ذی صلاح تحت عنوان نشر اکاذیب و تشویش اذهان عمومی اعلام جرم شده است.

سخنگوی وزارت امور خارجه:

رایزنی‌ها برای گرفتن وام

از صندوق بین المللی پول ادامه دارد

دوستان عراقی از ایران دستور نمی‌گیرند

گروه سیاسی/ *مسید عباس موسوی* سخنگوی وزارت امور خارجه ایران در نشست خبری با خبرنگاران که از طریق ویدئو کنفرانس پخش شد، به تشریح آخرین تحولات

عرصه سیاست خارجی پرداخت. سخنگوی دستگاه دیپلماسی درباره تحولات عراق و تهدیدات اخیر امریکا مبنی بر حمله به عراق و اهداف نظامی ایران دراین کشور گفت: «آنچه در عراق اتفاق می‌افتد مسأله داخلی این کشوراست و حشدالشعبی و نیروهای مقاومت در عراق بخشی از نیروهای مسلح و رسمی‌این کشورهستند وهر تهدیدی با واکنش دولت و ملت عراق باید مواجه شود که شده و واکنش‌های خوبی نشان داده‌اند. آنچه به ایران مربوط می‌شود سخن‌های بی‌ربطی است که امریکایی‌ها مطرح کردند که اگر نیروهای عراقی اقدامی صورت دهند ایران و دیگران را مقصر می‌دانند.» وی افزود: «ما گفتیم که دوستانی درعراق داریم ولی اینکه آنها به نیابت از ما بخواهند کاری کنند و یا از جایی دستور بگیرند طبیعتاً درست نیست. آنها خودشان می‌توانند از منافع و سرزمینشان دفاع کنند. ولی اگر امریکایی‌ها بخواهند این حرف‌ها را دستمایه تهدید کنند قطعاً با واکنش شدید ایران و نیروهای مسلح ما مواجه خواهند شد که ما توصیه کردیم که در اظهاراتشان قدری دقت کنند.» سخنگوی وزارت خارجه در این نشست با همه دولت‌ها و ملت‌هایی که ویروس کرونا در آن کشورها شیوع یافته ابراز همدردی کرد و ادامه داد: «از رنج کسی خوشحال نیستیم و به همه ابراز همدردی می‌کنیم اگرچه برخی دولت‌ها و کشورها خواستند این موضوع را سیاسی کرده و از این آب گل آلود در دنیا ماهی خود را بگیرند ولی ملت ایران اینگونه نیست.» سخنگوی دستگاه دیپلماسی به کمک‌هایی که دولت و ملت ایران در مبارزه با کرونا دریافت کرده است اشاره کرد و افزود: «۳۰ کشور و سازمان‌های مردم نهاد ایرانیان مقیم خارج از کشور از طریق سفارتخانه‌های ما کمک‌هایی را جمع‌آوری کرده و ارسال کردند که جا دارد از همه آنها قدردانی کنیم.»

موسوی با بیان اینکه هیچ درخواستی برای ارسال کمک‌های پزشکی و درمانی از امریکا نداشته و نخواهیم داشت، گفت: «آنچه شاهد بودیم آنها می‌خواستند ازاین فرصت استفاده کنند و ایران پای میز مذاکره بنیاید.» سخنگوی دستگاه دیپلماسی ادامه داد: «اگر منظورشان این باشد که ما درخواست رسمی‌برای رفع تحریم‌ها نداشتیم اقداماتی که ایران انجام داده و درخواست‌های مقامات ما از سازمان‌ها و دبیرکل سازمان ملل را ی موقت دیوان بین‌المللی دادگستری همه شائبگان است که ایران تحریم‌های امریکا را به رسمیت نمی‌شناسد و خواستار برچیدن این تحریم‌هاست.» او افزود: «ما مایل هستیم دو مساله مورد توجه دنیا قرار بگیرد اینکه این تحریم‌ها برداشته شود و مساله دوم نیازی است که ما برای دسترسی به منابع مان در خارج از کشور داریم. پول ملت ما در برخی کشورها به خاطر فشار امریکایی‌ها مانده و اجازه نمی‌دهند وارد کشور شود و تمام تلاش دستگاه دیپلماسی برای رفع موانع است و مذاکراتی با کشورهایی که منابع مان در آنجاست انجام می‌دهیم و حتی گفتیم حاضریم این منابع به کانال سوئیس منتقل شود که ما موارد مورد نیاز را خریداری کنیم.»

موسوی در پاسخ به سؤال دیگری درباره روند درخواست ایران برای دریافت کمک از صندوق بین‌المللی پول گفت: «متعاقب شیوع کرونا صندوق بین‌المللی پول مبلغی را برای کشورهای درگیر اختصاص داده و ایران هم به عنوان کشور که متاثر از آن شده است وام را از طریق وزارت اقتصاد و دارایی درخواست کرده و رایزنی‌ها در این زمینه ادامه دارد.»

وی ادامه داد: «معتقدیم اگر سیاسی کاری نشود و تبعیض قائل نشوند این وام که اضطراری است باید به ایران هم تعلق بگیرد. این رایزنی‌ها ادامه دارد و اگر کسانی مایل هستند در این زمینه مانع تراشی کرده و با سیاسی سازی این بعد را مخوش کنند چنین اقدامات را امیدواریم ایران هم از این شرایط عبور کند.»

متخصص و کارشناس متولد شدند که اینها تا دو دهه باقی خواهد ماند. اینها بخش مهمی از طبقه متوسط هستند که به این ترتیب، می‌توان از آن به بازگشت قدرتمند طبقه متوسط در عرصه حیات اجتماعی و سیاسی هم یاد کرد.

اصولگرایانی که بعد از کرونا فعالیت می‌کنند یا وارد مجلس می‌شوند، اصولگرایانی نخواهند بود که تا دیروز بودند. آنان در پی فشار به دولت روحانی، به حاشیه راندن اصلاح‌طلبان و تشکیل یک دولت راست رادیکال بودند، اما امروز جریان‌های اجتماعی اجازه طرح چنین گفتمانی را به آنان نمی‌دهد. این امر، نه به خاطر دولت یازدهم، بلکه به این خاطر است که اصولگرایان چاره ای جز این ندارند که بازی اصلاح طلبانه را در عرصه سیاسی و اجتماعی دنبال کنند، یعنی زندگی را در دستور کار خود قرار دهند.

■ اشاره کردید که با شیوع کرونا، نظام کارشناسی در ایران تقویت شد؛ پزشکان، پرستاران و به طور کلی کارشناسان تربیت شده در نظام دانشگاهی در متن قرار گرفتند.

پیامد سیاسی اهمیت یافتن تخصص و علم چه خواهد بود؟

اتفاقا به همین دلیل معتقدم اصولگرایانی که وارد مجلس می‌شوند، دیگر نمی‌توانند صرفاً کارهایی از قبیل ضدیت با اصلاح‌طلبان انجام دهند. حتی اگر همه مجلس اصولگرا باشد، وظیفه‌اش ساماندنی به زندگی مردم خواهد بود.

■ خود دولت در ایران در معنای کلی آن چه تغییری خواهد کرد؟

فارغ از اینکه دولت از چه جریانی باشد، دولت در ایران به یک تغییر سیاست دست پیدا خواهد کرد، یعنی ما شاهد یک جابه جایی از سیاست‌هایی که به آرمان‌ها توجه دارند به سیاست‌های مبتنی بر توجه به زیست اجتماعی و اقتصادی مردم خواهیم بود. ضمن اینکه ما بعد از کرونا جنبش‌های اجتماعی بزرگ خواهیم داشت و فردای ایران بعد از کرونا یک فردای آرام نخواهد بود. درست مانند ماجرای بعد از انتخابات ۹۶، ما شاهد حوادث متعدد و قدرتمند خواهیم بود. در اینجا هم دولت و هم نیروی اجتماعی باید به خوبی عمل کنند. زیرا در شیوع کرونا، بخش‌های مدنی وسیعی از جامعه ایران دارد هزینه و جانفشانی می‌کنند. در دوران پساکرونا او این قدرتی که در زمان شیوع به دست آمده را کنار نمی‌گذارد و در مقابل بخش‌هایی از اصولگرایان حاکم داشت و فردای ایران بعد از کرونا یک خود قرام می‌داد، اما کسی مسئولیت آن را به عهده نمی‌گرفت، به این دلیل که مسأله حوزه سیاسی تنها امر سیاسی ای بود که به زندگی بی اعتنا بود. از این رو زندگی در دستور کار خود مردم قرار گرفته بود. به همین دلیل هم مردم خسته و بی اعتنا به حوزه سیاسی بودند که از آن به کاشش اعتماد و سرمایه اجتماعی تعبیر می‌شد. اما کرونا امر زندگی مردم را بالا می‌آورد و در دستور کار حوزه سیاست قرار می‌دهد. البته کنشگران سیاسی متفاوتی برای سامان دهی این عرصه مورد نیاز است که این کنشگران جنبش خودشان را خواهند داشت، یعنی حتی اگر اصولگرا باشند، اصولگرایانی خواهند بود که می‌خواهند مسأله ای را حل کنند.

■ مسأله این اصولگرایان چیست؟

امروز بهداشت عمومی اهمیت یافت، یا دانش و کارشناسی مهم شدند. در کنار اینها در زمان شیوع کرونا، نیروهای

یک سو تنها منافع و مصالح خود را در نظر گرفتند و برای همپیمانان و متحدان خود ارزش و احترامی قائل نشدند.

دراین فضا رهبران هر یک از این کشورها، خود را در باتلاقی از مشکلات کرونایی

می‌دیدند که تنها راه برون رفت از بحران و حفظ امنیت شهروندانشان، توجه و حمایت از مردم کشور خودشان است. این توجه و تمرکز باعث شد تا کشورها تنها به مصالح خود بیندیشند و به خوداتکایی و خودکفایی روی بیاورند. به بیان دیگر نقش دولت‌ها و ملی‌گرایی در جوامع غربی بیش از پیش تقویت شد که این موضوع به زیان روند جهانی شدن، خواهد بود، چراکه اساسا نظام جهانی در قرن اخیر بیشتر به این موضوع تأکید دارد که کشورها درایجاد سیاسی، اقتصادی و امنیتی به هم متکی و وابسته باشند و چالش‌های جهانی را با اتکا به هم حل و فصل کنند.ولی رفتار کشورها در مواجهه با بحران کرونا خط بطلانی به جهانی شدن کشید بطوری که ایتالیا با اینکه عضوی از اتحادیه اروپاست اما این اتحادیه نه تنها نتوانست رم را کمک و همراهی کند بلکه در مواردی هم در کمک رسانی و امداد

خود می‌پنداشتند به سادگی گسسته شده. برای تشریح این ادعا می‌توان عملکرد آنها را در دوران شیوع ویروس کرونا مورد مطالعه قرار داد، بطوری که در اروپا و امریکا و برخی دیگر از کشورهای پیشرفته با آنکه این کشورها همپیمان و شرکای تجاری و استراتژیک هم هستند به جای آنکه شاهد همدلی و کمک حال هم باشند، شاهد رقابت و جدل با یکدیگر بودند بطوری که دولت چک، محموله کمک پزشکی چین را که برای ایتالیا فرستاده بود از آن خود کرد و از طرف دیگر ایتالیا کشتی حامل مواد الکلی و ضدعفونی کننده تونس را توقیف کرد. «اما فاجعه بازتر اینکه امریکا ماسک‌هایی که دولت کانادا پول آن را پرداخت کرده بود به دستور ترامپ ضبط و توقیف کرد که این کار با اعتراض نخست وزیر کانادا مواجه شد.به بیان دیگر همه کشورها غربی در مواجهه با ویروس کرونا از

سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در دنیای ما ایجاد خواهد کرد که تبعات آن گاه تا قرن‌ها در کره زمین و حیات انسان‌ها باقی خواهد ماند. با تأملی به این تأثیرات درمی‌یابیم که زندگی انسان‌ها در سراسر جهان در دوره کرونا، تفاوت چشمگیری ر قبل و بعد از شیوع کرونا خواهد داشت از این رو جهان درپساکرونا را باید به گونه ای دیگر نگریست و با آن رفتار کرد، چرا که ویروس کرونا نگاه و رفتار انسان‌ها، جوامع و دولت‌ها را تغییر خواهد داد.

کرونا واقعیت‌هایی را برای انسان هویدا کرد که پیش از آن پرداختن به آن ممکن و قابل درک نبود. دستاوردهایی که انسان درطول این قرن‌ها با زحمات وتلاش‌های بیشمار ی به آن دست پیدا کرده بود، در برخی موارد به یکبار فرو ریخت و نشان داد که در حالت اضطراب آنچه مردم و دولت‌ها نشان می‌دهند با آنچه در حالت عادی رفتار می‌کنند، چقدر می‌تواند متفاوت باشد. ویروس کرونا نشان داد اصول اخلاقی و فرهنگ عمومی در غرب تا چه اندازه متزلزل و ناپایدار است. بنیان‌هایی که غرب و کشورهایی پیشرفته سال‌ها آن را مایه فخر

انسان در طول تاریخ چند هزار ساله خود بحران‌های همه‌گیر بسیاری از جمله طاعون، وبا، خشکسالی، سیاه‌ختم و... را به خود دیده است اما نتوانسته این بحران‌های تلخ را که باعث مرگ ومیر میلیون‌ها انسان شده یک به یک پشت سر بگذارد. حال ویروس کرونا بار دیگر جهان را به لرزه انداخته تا جایی که طبق گزارش بهداشت جهانی (WHO) این ویروس به یک چالش جهانی و پاندمیک (همه‌گیر) تبدیل شده است. این ویروس، چهارماه پیش ابتدا در ووهان چین، خود را نشان داد اما اکنون اکثر کشورهای جهان با این بیماری دست و پنجه نرم می‌کنند. بی تردید انسان این بار نیز بساط این ویروس منحوس را با تمام دردها و ناملایماتی که برایش ایجاد کرده خیلی زود جمع خواهد کرد تا یکبار دیگر آرامش نسبی در جهان برپا شود و زندگی حیات دیگری پیدا کند.

اما این ویروس تأثیرات فراوانی را از بُعد

یادداشت

محمد قزو پانی کارشناس سیاسی